

Висновки. Отже, враховуючи доробки науковців, власний педагогічний досвід, результати опитування викладачів щодо обставин формування професійної компетентності, ми виділили такі педагогічні умови: організація оволодіння майбутніми вчителями трудового навчання необхідними пізнавальними вміннями та навичками; організація безперервного контролю знань як засобу залучення студентів до систематичної навчальної діяльності; застосування на лабораторно-практичних заняттях та практиці адекватних навчальним цілям форм організації праці студентів; сформованість професійної компетентності викладача.

Перспективи подальшої розробки окресленої проблеми. Реалізація означених педагогічних умов у практичній підготовці майбутніх учителів трудового навчання дасть можливість підвищити ефективність оволодіння студентами знаннями, вміннями й навичками, а також сприятиме формуванню професійної компетентності педагога.

Список джерел:

1. Андреев, В.І. Формування особистості фахівця / В.І. Андреев // Психолого-педагогічні проблеми професійної освіти. – 1994. – С. 57-84.
2. Архангельский, С.И. Лекции по теории обучения в высшей школе [Текст] / С.И. Архангельский. – М.: Высш. шк., 1974. – 384 с.
3. Бабанский, Ю.К. Проблемы повышения эффективности педагогических исследований (дидактический аспект) [Текст] / Ю.К. Бабанский. – М.: Педагогика, 1982. – 192 с.
4. Бех, І.Д. Становлення професіоналізму в сучасних соціальних умовах / І.Д. Бех // Педагогіка толерантності. – 2001. – № 3-4. – С. 157.
5. Бондар, А.Д. Лабораторні і практичні роботи у вищій школі / А.Д. Бондар, Л.А. Ранська. – К.: Вища шк., 1977. – 80 с.
6. Вергасов, В.М. Активизация познавательной деятельности студентов в высшей школе [Текст] / В.М. Вергасов. – К.: Вища шк., 1985. – 176 с.
7. Державна національна програма „Освіта: Україна ХХІ століття”. – К.: Радуга, 1994. – 61 с.
8. Державні стандарти напряму «Педагогічна освіта: спеціальності 5.010103 – Педагогіка і методика середньої освіти. Трудове навчання». – К., 2002 р.
9. Дунець, Л. Формування професійних інтересів у майбутнього фахівця / Л. Дунець, О. Дунець // Рідна школа. – 2001. – № 1. – С. 8.
10. Дьомін, А.І., Моцак, В.З. Навчально-практичні роботи вучнівській виробничій бригаді [Текст] / А.І. Дьомін, В.З. Моцак. – К.: Рад. Школа, 1976. – 103 с.
11. Коберник, О. Дидактичні основи сучасного уроку трудового навчання / О. Коберник // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2003. – № 2. – С. 3-7.
12. Корець, М. Професійна спрямованість фундаментальних навчальних дисциплін у фаховій підготовці вчителів технології / М. Корець // Вища освіта України. – 2006. – № 1. – С. 12-15.
13. Олексенко, В. Ефективні шляхи вдосконалення змісту і форм підготовки спеціалістів ВНЗ / В. Олексенко // Вища освіта України: теорет. та наук.-метод. часопис. – 2004. – № 2. – С. 66-70.
14. Павлютенков, Є.М. Орієнтуватися на життєву компетентність людини / Є.М. Павлютенков // Школа життєтворчості особистості: наук.-метод. зб. – К.: ІСДО, 1995. – 480 с.
15. Проблемы развития познавательной активности студентов [Текст] / [под ред. Р.А. Низомова]. – Казань, 1980. – 176 с.
16. Тхоржевський, Д.О. Дидактика трудового навчання / Д.О. Тхоржевський. – К.: Радянська школа, 1972. – 224 с.
17. Ярошенко, П.Н., Ярошенко, Л.О. Лабораторно-практичні заняття з сільськогосподарських машин [Текст] / П.Н. Ярошенко, Л.О. Ярошенко. – [2-е вид. доп. і перероб.] – К.: Урожай, 1968. – 260 с.

ТКАЧЕНКО К.О.,

аспірант кафедри соціальної педагогіки, дошкільної і початкової освіти Черкаського національного університету ім.Богдана Хмельницького

УДК 371.1:372.3

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

У статті розглядаються основні аспекти формування комунікативних компетенцій учителів початкових класів, висвітлені основні напрямки формування професійної компетентності майбутніх фахівців, описан термін «комунікативна компетенція», розглянуті його походження і структура.

Ключові слова: компетентність, комунікативна компетентність, професійна компетентність.

В статье рассматриваются основные аспекты формирования коммуникативных компетенций учителей начальных классов, освещены основные направления формирования профессиональной компетентности будущих специалистов, описан термин «коммуникативная компетенция», рассмотрены его происхождение и структура.

Ключевые слова: компетентность, коммуникативная компетентность, профессиональная компетентность.

The article deals with the problem of forming of communicative skills of primary school teachers, highlights the formation of professional competence of future specialists, described the term "communicative competence", considered its origin and structure.

Key words: competence, communicative competence, professional competence.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день завершується епоха технологічної, інтелектуальної освіти. Настає час, коли особистість сприймається як цілісність, перед сучасним суспільством постає необхідність нового трактування педагогіки, яка відтворюватиме культурне життя та культуру духовності людини. Постає проблема формації вчителя нового типу, який би відповідав сучасним вимогам суспільства, а саме формував у дітей уміння вчитись.

Зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Основним завданням вищої школи є підготовка конкурентоспроможних та висококваліфікованих фахівців, що вимагає засвоєння та оволодіння не тільки конкретними знаннями, а й самостійного їх здобуття й осмислення та вдосконалення нової інформації. Однією з ключових компетенцій учителя початкових класів є спроможність вільно й доступно спілкуватись з дітьми, тобто бути комунікативно спроможним. Тож, сьогодні виникає необхідність у формуванні в майбутнього вчителя початкових класів всебічно розвинутої особистості, належного рівня кваліфікації та професійної спроможності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій із проблеми. В основі фахової підготовки вчителя лежать такі наукові праці видатних педагогів, філософів, психологів, як Г. Балл, О. Абдуліна, В. Семиченко, І. Зязюн, А. Алексюк, В. Кан-Калік, Н. Ничкало та ін., які розкрили основи й ази педагогічних знань, навиків та механізми їх створення. В дослідженнях Н. Кічук, Н. Кузьміної, Е. Карпової розкривається специфіка педагогічної діяльності. Теоретичні засади компетентнісного підходу закладені у працях багатьох сучасних науковців, таких як В. Байденко, Л. Карпова, І. Зимня, А. Маркова, О. Пометун, В. Сластьонін, А. Хуторський та ін. Гуманізація та гуманітаризація професійно-педагогічної підготовки були предметом дослідження В. Кузя, О. Савченко, О. Сухомлинського, О. Чебикіна, професійно важливі якості майбутніх педагогів досліджували В. Буряк, С. Литвиненко, О. Плахотнік, Р. Хмелюк.

Виділення невіршених частин із теми дослідження. Існує досить багато думок щодо визначення терміну та сутності поняття «комунікативна компетентність», проте єдиного погляду на дане питання й досі немає.

Мета статті – розглянути основні аспекти формування комунікативних компетенцій учителів початкових класів.

Виклад основного матеріалу. Аналіз вже існуючих підходів до трактування професійної компетентності вчителя початкових класів дозволив зробити наступне визначення:

1. Професійна компетентність – це *спроможність результативно діяти*, ефективно

розв'язувати стандартні та проблемні ситуації, що виникають у педагогічній діяльності.

2. Професійна компетентність – це *властивість особистості*, що виявляється у *здатності* до педагогічної діяльності.

3. Професійна компетентність – це *єдність теоретичної і практичної готовностей* педагога до здійснення педагогічної діяльності [5].

Тобто, професійна компетентність учителя початкових класів – це конгломерат, сукупність як вроджених якостей особистості, так і отриманих у процесі навчання у стінах університету.

Отже, виокремимо основні напрямки формування професійної компетентності майбутніх учителів початкових класів:

1. формувати у студентів потребу у професійному самовдосконаленні;

2. проектувати та організовувати власний освітній процес таким чином, щоб були максимально використані можливості різних предметів;

3. формувати професійну компетентність як інтегральну якість особистості з позначанням пріоритетного компонента даної якості.

Можна взяти за основу класифікацію компетентностей А. Хуторського і відзначити ключові, спеціальні та базові компетентності Ми можемо стверджувати, що «професійна компетентність є нічим іншим, як сукупністю ключових, базових та спеціальних компетентностей; їх ми розглядаємо як ієрархічні рівні-щаблі компетентності. Ці ієрархічні рівні-щаблі виявляються у всіх компонентах структури фахової компетентності вчителя: професійно-діяльнісному, комунікативному й особистісному [5].

Отже, поняття компетентності формується так, що, з одного боку, можливо асимілювати розробки й нові відкриття, які здійснюються за рахунок людського пізнання і практики, а з іншого, є можливість визначити та сформулювати освітні вимоги для кожного типу, профілю освітніх систем.

Компетентність поєднує три аспекти:

1. *проблемно-практичний* – адекватність розпізнавання ситуації, ефективне виконання завдань, цілей, норм та адекватна постановка в певній ситуації;

2. *смысловий* – адекватне осмислення обставин у більш загальному культурному контексті, тобто в контексті наявних культурних зразків відносин, оцінки, розуміння такого роду ситуації;

3. *комунікативний* – адекватне спілкування в ситуаціях різного роду з урахуванням відповідних культурних зразків спілкування і взаємодії [4].

Постає проблема щодо створення комунікативної компетенції майбутніх учителів початкових класів і слід зазначити, що професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на основі комунікативно-діяльнісного підходу вимагає

Державний стандарт початкової загальної освіти [3]. Адже майбутній учитель початкових класів, який ще навчається у стінах ВУЗу повинен оволодіти не лише вирішувати свої професійні завдання у звичайних умовах, а й стати професіоналом, здатним підходити до своєї роботи творчо та креативно. Випускник, у кінцевому результаті, у якого є певний належний рівень професійно-педагогічної підготовки, повинен оволодіти достатнім багажем педагогічних і психологічних знань, які є основою для методики викладання вчителя початкових класів у всіх навчальних дисциплінах: стимулюючо-мотиваційним, операційно-дійовим, цільовим, змістовим, оцінно-результативним, емоційно-вольовим, контрольно-регулюючим та компонентами навчального процесу; розуміти і знати педагогічно-психологічні особливості розвитку особистості учня початкового класу; оволодіти новою методикою лінгвістичної освіти та її методологією; не лише накопичити необхідний обсяг знань, а й зрозуміти всю сутність міжпредметних взаємозв'язків; оволодіти вмінням самовдосконалення та професійної самоосвіти.

Комунікативна компетентність передбачає: наявність постійної потреби у спілкуванні зі школярами в різних сферах; спроможність вступати в комунікацію з метою порозуміння; набуття комунікативних умінь і навичок, володіння засобами та прийомами вирішення комунікативних задач; здатність оволодіння вчителем сукупністю вербальних і невербальних засобів комунікації; володіння відповідними прийомами професійного спілкування та професійною термінологією, постійна готовність до їх застосування на практиці; наявність особистісних якостей до педагогічної комунікації. Комунікативна компетентність перебуває у прямій залежності від особистісних якостей вчителя з його культурним рівнем, тому науковці виділяють окремо соціокультурну компетентність, яка виявляється: у здатності дбати й захищати, потребах та інтересах інших, їх правах; виявляє спроможність розпізнавати себе із цінностями середовища; наявності професійної позиції вчителя [5].

Безперечно, особистісний компонент професійної компетентності вчителя безпосередньо пов'язаний з комунікативним компонентом, оскільки саме на якостях особистості ґрунтується комунікативність: на експресивних, пізнавальних якостях, на педагогічній спрямованості тощо. Комунікативна компетенція вчителя розкриває поняття й фундаментальні основи комунікативного підходу в навчанні учня початкових класів. Термін «Комунікативна компетенція» уперше був використаний науковцем Д. Хаймсом у 1966 р. Учений запропонував теорію навчання мови, в якій комунікативна компетенція трактувалась як знання ситуативної доцільності мови. [8]. Упродовж

тривалого часу визначення та сутність даного терміну набували безлічі понять та трактувань як у працях вітчизняних, так і зарубіжних вчених, постійно розглядалися його прагматичні, соціолінгвістичні та лінгвістичні аспекти [7].

На сьогодні існують різні погляди щодо структури цього визначення. У структурі комунікативної компетенції можна виділити чотири компоненти:

1. Соціолінгвістичний.
2. Стратегічний.
3. Дискурсивний.
4. Граматичний. [6]

Зокрема вчені О. Ломакіна, І. Бім, Р. Мілбруд, І. Максимова визначають такі компоненти як: інформативний, соціокультурний, дискурсивний, психологічний, прагматичний, когнітивний та ін. Виділяють такі структурні компоненти комунікативної компетенції в Державному стандарті базової і повної середньої освіти як: мовленнєвий, діяльнісний, соціокультурний і мовний [2].

Як бачимо з вищесказаного, науковці ще досі не дійшли до спільного висновку щодо змісту визначення комунікативної компетенції, це пов'язано зі складністю даного питання та з різними підходами до самої характеристики даного терміну. Адже надлишкова увага до цього питання наголошує, що саме оволодіння комунікативною компетенцією для майбутнього вчителя початкових класів є основною метою його професійної підготовки. Ми підтримуємо думку А. Богуш, що «комунікативна компетенція – комплексне застосування мовних і не мовних засобів із метою комунікації, спілкування в конкретних соціально-побутових ситуаціях, уміння орієнтуватися в ситуаціях спілкування, ініціативність спілкування» [1, с. 23]. Проаналізувавши сучасні нормативні державні документи про освіту, зарубіжні та вітчизняні науково-методичні джерела, можемо стверджувати, що сьогодні активно впроваджується компетентісно-орієнтована концепція професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів.

Висновки з дослідження. Отже, ми дійшли висновку, що в даний час українська професійна освіта з її ідеями про компетентнісний підходи, яка розвинулась і набула відповідного розвитку для широкого застосування в зарубіжних практиках та проголошена в державних нормативних документах, ще не знайшла адекватного застосування у змісті, вітчизняній практиці професійної підготовки вчителів початкових класів. Як показує практика зараз, основним завданням багатоскладової професійної підготовки сьогодні є формування вчителів початкових класів, які будуть спроможні здійснювати професійну діяльність самостійно і творчо. Але у роботі педагогічних ВУЗів наявна низка методичних, дидактичних,

виховних суперечностей, які миттєво негативно позначаються на професійній діяльності вчителів початкових класів.

Список джерел

1. Богуш, А.М. Мовленнєвий компонент дошкільної освіти [Текст] / А.М. Богуш. – Одеса: Ярослав, 2004. – 172 с.
2. Державний стандарт базової і повної середньої освіти від 14 січня 2004 р. – № 24.
3. Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти: Постанова КМУ №462 від 20.04.11р.
4. Розов, Н. Ценности гуманитарного образования [Текст] / Н.Розов // Высшее образование в России. – 1996. – № 1. – С. 85-89.
5. Скворцова, С.О. Формування професійної компетентності в майбутнього вчителя математики / С.О. Скворцова // Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку. – 2010. – № 4 [2010]. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.intellect-invest.org.ua/ukr/pedagog_editions_e-magazine_pedagogical_science_vypuski_n4_2010_st_4/
6. Canale, M., Swain, M. (1980). Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing. *Applied Linguistics* 1, 1 – 47.
7. Guide lines for a language and culture learning program, by Carol J. Or wig is an extract from the *Lingua Links Library*, Version 3.5, published on CD-ROM by SIL International. – 1999.
8. Hymes, D. On Communicative Competence. In J.B.Prideand J. Holmes (eds.), *Sociolinguistics*. Harmonds worth: Penguin. – 1972. – P. 269–293.

БАТУРІН С.С.,

аспірант кафедри педагогіки

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

УДК 378.147 6 371.134

Роль компетентнісного підходу у вищій професійній освіті України

Питання ролі компетентнісного підходу у вищій освіті останнім часом є особливо актуальним у зв'язку з переорієнтацією оцінки результатів освіти з навченості (обсягу знань) на компетентність учня. Автор статті аналізує сучасні ключові компетентності, які повинні бути сформовані в учня, та робить висновок про об'єднання традиційно існуючих підходів в освіті з компетентнісними в контексті рівневої структури методологічного аналізу.

Ключові слова: компетенція, компетентність, ключові компетентності, компетентнісний підхід.

Вопрос роли компетентностного подхода в высшем образовании в последнее время особенно актуален в связи с переориентацией оценки результатов образования с обучаемости (объема знаний) на компетентность ученика. Автор статьи анализирует современные ключевые компетентности, которые должны быть сформированы у учащегося, и делает вывод об объединении традиционно существующих подходов в образовании с компетентностными в контексте уровневой структуры методологического анализа.

Ключевые слова: компетенция, компетентность, ключевые компетентности, компетентностный подход.

Question rolls kompetentnostnoho approach in the higher education lately especially topical in connection with the evaluation of results pereoryentatsyey education с obuchaemosty (Volume of knowledge) on competence disciples. Author of the article analyzes Modern Key competencies kotorye dolzhny byt sformirovani in uchachehosya and delaet withdrawal on Combining traditionally of existing approaches in education with kompetentnostnyy urovnevoy structure in the context of methodological analysis.

Keywords: competence, competence, core competence, competence approach.

Постановка проблеми. В останнє десятиліття в Україні відбувається різка переорієнтація оцінки результатів освіти з понять «підготовленість», «навченість», «загальна культура», «вихованість» на поняття «компетенція», «компетентність» учнів.

Відповідно, набуває широкого поширення компетентнісний підхід в освіті. В той же час стає очевидним, що існує багато складнощів та невизначеностей як в тлумаченні самої сутності компетентнісного підходу, так і в обсязі його застосування. З огляду на це не варто вести мову про швидкий і тотальний перехід на компетентнісний підхід.

Аналіз останніх досліджень. Ситуація, що виникла з компетентнісним підходом, на наш

погляд, практично співпадає з ситуацією розробки системного підходу. Так, більше ніж тридцять років тому, досліджуючи «входження» системного підходу в науку, Й. В. Блауберг та Е. Г. Юдін зазначали складність «входження» системного підходу в освіту, яка пов'язана з тим, що в очах широкої громадської думки він, системний підхід, вже встиг покритися шаром сенсаційності. Нині це тягне за собою низку небажаних наслідків. З одного боку, для багатьох не дуже досвідчених дослідників системний підхід виступає золотим ключиком, який сам по собі відкриє шлях до найпотаємніших таємниць науки. З іншого – чималу кількість цілком серйозних учених ця сенсаційність насторожує і відлякує, вони схильні бачити в літературі про